REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ
ROPS RZESZÓW

Podkarpacka Ekonomia Społeczna

Jak rozwijać ekonomię społeczną?

materiał informacyjno-edukacyjny

Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
Rzeczpospolita Polska
Dofinansowane przez Unię Europejską

SPIS TREŚCI

1. Mechanizmy wspierania ekonomii społecznej 1
2. Zasady uzyskiwania statusu przedsiębiorstwa społecznego 1
3. Nadzór nad przedsiębiorstwami społecznymi 2
4. Zasady utraty statusu przedsiębiorstwa społecznego 2
5. Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej przez organy administracji publicznej 2
6. Instrumenty wsparcia przedsiębiorstw społecznych 3
7. Czym są klauzule i aspekty społeczne? 4
8. Omówienie i zastosowanie klauzul społecznych 4
9. Korzyści z zastosowania klauzul społecznych dla samorządu 6
10. Korzyści z zastosowania klauzul społecznych dla podmiotów ekonomii społecznej 7
11. Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych 8
12. Dlaczego warto wspierać ekonomię społeczną? 9

1. Mechanizmy wspierania ekonomii społecznej

- dotacje na powstanie przedsiębiorstw społecznych;
- aspekty i klauzule społeczne;
- wsparcie pomostowe;
- doradztwo i szkolenia;
- instrumenty zwrotne;
- granty na ekonomizację działalności;
- działania na rzecz rozwoju lokalnego;
- indywidualne ścieżki wsparcia;
- współpraca z innymi instytucjami;

2. Zasady uzyskiwania statusu przedsiębiorstwa społecznego

Aby uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego, podmiot ekonomii społecznej lub jednostka, która go tworzy, składa odpowiedni wniosek do wojewody właściwego dla swojej siedziby. Decyzja o nadaniu statusu podejmowana jest przez wojewodę.

Wniosek powinien zawierać następujące informacje:

- nazwę i formę prawną wnioskodawcy;
- adres siedziby oraz miejsce prowadzenia planowanej działalności;
- numer NIP, REGON oraz numer w Krajowym Rejestrze Sądowym (lub w innym odpowiednim rejestrze/ewidencji);
- cel działalności oraz planowany dominujący przedmiot działalności.

Do wniosku składa się dokumenty potwierdzające spełnianie warunków określonych w ustawie, w tym m.in.: statut, umowę spółki lub inny dokument założycielski, odpowiednie uchwały i regulaminy.

Szczegółowe warunki, jakie musi spełniać podmiot ubiegający się o status przedsiębiorstwa społecznego, określa **Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej**.

3. Nadzór nad przedsiębiorstwami społecznymi

Nadzór nad działalnością przedsiębiorstwa społecznego w zakresie spełniania warunków statusu przedsiębiorstwa społecznego sprawuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę przedsiębiorstw, a minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego prowadzi elektroniczny **wykaz przedsiębiorstw społecznych** (www.gov.pl/web/rodzina/wykaz-przedsiebiorstw-spolecznych) i udostępnia go na stronie podmiotowej urzędu go obsługującego w Biuletynie Informacji Publicznej[1].

4. Zasady utraty statusu przedsiębiorstwa społecznego

Przedsiębiorstwo społeczne może utracić swój status decyzją wojewody, jeśli przestanie spełniać wymagane warunki lub zaistnieją inne formalne przesłanki:

- **brak spełniania warunków** – jeżeli mimo wezwania i upływu 14 dni podmiot nie poprawi niezgodności z wymogami, które warunkowały nadanie statusu;
- **upadłość lub niewypłacalność** – w przypadku ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwa społecznego albo oddalenia wniosku o jej ogłoszenie z powodu braku majątku;
- **likwidacja działalności** – gdy rozpocznie się formalna likwidacja przedsiębiorstwa;
- **dobrowolna rezygnacja** – jeśli przedsiębiorstwo społeczne samo złoży wniosek o cofnięcie statusu.

5. Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej przez organy administracji publicznej

Rozwój ekonomii społecznej podlega wsparciu przez władze publiczne za pomocą:

- programu rozwoju na rzecz ekonomii społecznej oraz regionalnych programów rozwoju na rzecz ekonomii społecznej;
- resortowych programów wspierania ekonomii społecznej;
- usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej;
- instrumentów wsparcia przedsiębiorstw społecznych.

[1] Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U. 2024 poz. 113) art. 15 i 19.

6. Instrumenty wsparcia przedsiębiorstw społecznych

Przedsiębiorstwa społeczne mogą korzystać z różnorodnych instrumentów wsparcia, które ułatwiają im tworzenie miejsc pracy oraz rozwój działalności. Oto najważniejsze z nich:

1. Środki na tworzenie miejsc pracy

Przedsiębiorstwo społeczne może otrzymać jednorazowe dofinansowanie na utworzenie nowego stanowiska pracy. Środki mogą pochodzić z Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) lub funduszy unijnych i zagranicznych (bezzwrotnych).

2. Dofinansowanie wynagrodzeń

Możliwe jest uzyskanie wsparcia na pokrycie części lub całości kosztów wynagrodzenia pracowników, w szczególności tych zatrudnionych w ramach projektów realizowanych ze środków publicznych (np. unijnych).

3. Opłacenie składek ZUS

Dla pracowników będących osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym przedsiębiorstwo może otrzymać dofinansowanie składek na ubezpieczenia społeczne – w pełnej wysokości przez 24 miesiące oraz w połowie przez kolejne 12 miesięcy (w ramach limitu składki od płacy minimalnej).

4. Preferencyjne kredyty i dofinansowanie modernizacji

Przedsiębiorstwa społeczne mogą ubiegać się o częściowe pokrycie oprocentowania kredytów zaciąganych na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnościami. Możliwe jest także uzyskanie zwrotu kosztów przebudowy obiektów, zakupu środków transportu czy kosztów administracyjnych.

5. Ulgi we wpłatach na PFRON dla kontrahentów

Podmioty nabywające usługi lub produkty od przedsiębiorstw społecznych (z wyłączeniem działalności handlowej) mogą skorzystać z obniżenia wymaganych wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

7. Czym są klauzule i aspekty społeczne

Klauzule i aspekty społeczne regulują następujące akty prawne:

- Dyrektywa 2014/24/UE;
- Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U.2019.2020).

Klauzule społeczne

To szczególne **przepisy prawa zamówień publicznych**, które pozwalają na to, by przy realizacji zamówień finansowanych ze środków publicznych realizowane były również cele społeczne. Są one wyjątkiem od ogólnych zasad zamówień publicznych, dopuszczonym ze względu na ważne aspekty społeczne, łączą efektywność ekonomiczną z polityką społeczną. Promują integrację zawodową i społeczną osób defaworyzowanych, a także wspierają podmioty ekonomii społecznej.

Aspekty społeczne

W zamówieniach publicznych to **kryteria i wymagania**, które wykraczają poza czysto ekonomiczny wymiar zamówienia, a skupiają się na celach społecznych. Obejmują one m.in. godne warunki pracy, równość szans, integrację społeczną, zrównoważony rozwój oraz etyczne standardy produkcji.

8. Omówienie i zastosowanie klauzul społecznych

Klauzule społeczne to narzędzie, dzięki któremu instytucje publiczne mogą wspierać zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub promować działania o charakterze społecznym przy okazji realizacji zamówień publicznych.

Zamawiający mogą stosować klauzule społeczne w różnych trybach udzielania zamówień – od przetargów po negocjacje czy dialog konkurencyjny. Ważne, aby zapisy te były jasno określone, proporcjonalne do przedmiotu zamówienia i zawierały informacje o sposobie potwierdzenia spełnienia wymagań oraz ewentualnych konsekwencjach ich niedotrzymania.

W polskim prawie wyróżniamy cztery podstawowe rodzaje klauzul społecznych:

1. Klauzula zastrzeżona – zamówienie tylko dla podmiotów społecznych.

Zamawiający może ograniczyć udział w postępowaniu o zamówienie publiczne wyłącznie do wybranych podmiotów, takich jak:

- zakłady pracy chronionej,
- spółdzielnie socjalne,
- organizacje, których celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem.

Warunkiem dopuszczenia do udziału w zamówieniu jest również to, aby co najmniej 30% zatrudnionych w danym podmiocie (lub jego jednostce realizującej zamówienie) stanowili pracownicy z grup defaworyzowanych – np. osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne, wychodzące z pieczy zastępczej lub doświadczające kryzysu bezdomności.

2. Klauzula usługowa – przy zamówieniach na usługi społeczne, zdrowotne i kulturalne.

W przypadku zamówień na określone usługi (np. opiekuńcze, zdrowotne, rehabilitacyjne czy kulturalne) zamawiający może dopuścić do postępowania tylko takie podmioty, które:

- realizują cele społeczne i działają w interesie publicznym,
- nie są nastawione na zysk i cały dochód przeznaczają na działalność statutową,
- w swojej strukturze przewidują udział pracowników w zarządzaniu (np. w formie partycypacji lub spółdzielczości),
- nie otrzymały podobnego zamówienia od tej samej instytucji w ciągu ostatnich 3 lat.

3. Klauzula zatrudnieniowa

- Wymaga od wykonawcy zatrudnienia osób z grup defaworyzowanych (np. z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, młodocianych w celu przygotowania zawodowego).
- Zamawiający decyduje i określa w dokumentacji: liczbę osób do zatrudnienia (np. dwie osoby bezrobotne), czas zatrudnienia (np. na okres realizacji zamówienia) oraz formę (np. umowa o pracę, umowa zlecenie).

4. Klauzula pracownicza – nakazuje wykonawcy zatrudnienie pracowników na umowę o pracę.

- Dotyczy usług i robót budowlanych, jeśli wymagają one stałej obecności pracowników (np. sprzątanie, ochrona, budowa drogi).
- Dotyczy usług powtarzalnych i długoterminowych (np. utrzymanie zieleni miejskiej).
- Zamawiający wykazuje w specyfikacji: kategorię pracowników, minimalną liczbę osób zatrudnionych na umowę o pracę, sposób weryfikacji (np. przedłożenie listy płac, umów).
- Jeśli wykonawca nie spełni wymogu, może stracić zamówienie lub zapłacić karę.

9. Korzyści z zastosowania klauzul społecznych dla samorządu

- Realizacja zapisów strategii polityki społecznej dotyczących przeciwdziałania bezrobociu i wykluczeniu społecznemu
- Uzyskanie „narzędzia" wspomagającego aktywizację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- Zwiększenie efektywności wydatkowania środków finansowych
- Powstanie oszczędności w ramach środków publicznych przeznaczanych dotąd na świadczenia społeczne
- Promocja wśród pracodawców idei wyrównywania szans i integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- Poprawa wizerunku samorządu terytorialnego
- Wzrost jakości współpracy i wzajemnych kontaktów między samorządem terytorialnym a sektorem pozarządowym, w tym głównie z podmiotami ekonomii społecznej
- Zmniejszenie bezrobocia w społeczności lokalnej

10. Korzyści z zastosowania klauzul społecznych dla podmiotów ekonomii społecznej

- Ułatwienie dostępu do zamówień publicznych
- Wyrównanie szans konkurowania na lokalnym rynku
- Dodatkowe źródło dochodu i utrzymania zwiększające stabilizację działalności
- Realizacja misji społecznej
- Rozwój gospodarczy poprzez rozwijanie potencjału i zdobywanie doświadczenia

Dlaczego warto stosować klauzule społeczne?

To realne wsparcie włączenia społecznego i lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Dzięki nim instytucje publiczne mogą łączyć realizację swoich zadań z ważnymi celami społecznymi – np. zwiększaniem zatrudnienia, reintegracją czy aktywizacją zawodową osób wykluczonych.

11. Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych

Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych to ważny element odpowiedzialnego i zrównoważonego zarządzania publicznymi środkami, który pozwala na osiąganie dodatkowych korzyści dla społeczeństwa, a nie tylko realizację konkretnego zamówienia.

Przykładowe aspekty społeczne w zamówieniach publicznych wprowadzone Ustawą z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych:

» Zatrudnienie i warunki pracy

Zamawiający może wymagać od wykonawców zatrudniania określonych grup, np. osób bezrobotnych, z niepełnosprawnościami czy osób zwalnianych z zakładów karnych. Mogą to być również wymagania dotyczące godnych warunków pracy, przestrzegania praw pracowniczych czy zapewnienia odpowiedniego wynagrodzenia.

» Integracja społeczna i zawodowa

Zamówienia publiczne mogą być ukierunkowane na wspieranie podmiotów ekonomii społecznej, które prowadzą działania integracyjne, np. warsztaty terapii zajęciowej czy zakłady aktywności zawodowej.

» Równość i niedyskryminacja

Zamówienia publiczne powinny być realizowane w sposób, który zapewnia równe traktowanie wszystkich wykonawców i eliminuje wszelkie formy dyskryminacji, w tym ze względu na płeć, wiek, rasę czy niepełnosprawność.

» Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami

Zamówienia mogą wymagać dostosowania produktów, usług lub przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np. poprzez zapewnienie dostępu do budynków, komunikacji czy informacji.

» Etykiety społeczne

Zamawiający może wymagać, aby produkty lub usługi posiadały określone etykiety społeczne, np. Fair Trade, które potwierdzają, że zostały wyprodukowane w sposób uwzględniający zasady sprawiedliwego handlu.

» Zrównoważony rozwój

Aspekty społeczne mogą być powiązane z celami środowiskowymi, np. poprzez promowanie produktów i usług wytwarzanych w sposób zrównoważony, z poszanowaniem praw człowieka i środowiska.

» Etyczne zamówienia publiczne

Zamówienia publiczne powinny być realizowane w sposób etyczny, z poszanowaniem praw człowieka, dążeniem do transparentności i uczciwości w procesie udzielania zamówień.

Aspekty społeczne w kryteriach oceny ofert pozwalają na uwzględnienie w procesie zamówień publicznych szerszego kontekstu, który wykracza poza czysto ekonomiczne korzyści, promując jednocześnie rozwój społeczny i odpowiedzialność przedsiębiorstw.

12. Dlaczego warto wspierać ekonomię społeczną

Wspieranie ekonomii społecznej przynosi liczne korzyści zarówno społeczne, jak i ekonomiczne. Z perspektywy **społecznej** ekonomia społeczna integruje osoby zagrożone wykluczeniem, rozwija lokalne społeczności i promuje solidarność. **Ekonomicznie** wspiera innowacje, tworzy miejsca pracy i przyczynia się do zrównoważonego rozwoju.

Korzyści społeczne:

- przeciwdziałanie ubóstwu i marginalizacji,
- zmniejszenie nierówności społecznych,
- integracja społeczna i zawodowa osób w trudnej sytuacji życiowej,
- rozwój lokalnych społeczności,
- wykorzystanie potencjału społecznego i wzmacnianie kapitału społecznego.

Korzyści ekonomiczne:

- aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- dostarczanie usług społecznych i użyteczności publicznej,
- redukcja kosztów społecznych,
- rozwój przedsiębiorczości społecznej i innowacyjności,
- wzrost konkurencyjności regionu.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów
e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl
www.rops.rzeszow.pl
tel. +48 17 747 06 00

Biuro projektu
ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów
tel. +48 17 747 06 38

Koordynacja sektora podkarpackiej ekonomii społecznej
tel. +48 17 747 06 27

Punkt konsultacyjno-doradczy
tel. +48 17 850 79 24

Broszura informacyjno-edukacyjna powstała w projekcie pn. **„Społeczna Równowaga”** w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, działania 04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego

Nakład: 500 szt.

Egzemplarz bezpłatny

Publikacja jest zgodna ze standardem dostępności WCAG 2.1 na poziomie AA